tivi) li jixbhu 'l verbi *sħah* (sani), fost l-oħrajn semma l-verb *ażan* (għarbi) li sew fil-għarbi kemm fil-malti fis-sura ewlenija jagħmel *wiżan, wiżen*. Hekk ukoll *walad* (għarbi) u *wiled* (malti). Ma nafx li hemm *éled* jew *álad* (passât) li nbagħad jitbiddel f'*walad*. Nafu tajjeb li l-ittri dgħajfin *a, j* u *w* jitbiddlu f'xulxin fi kliem minn djalett għal ieħor u f'tiswir il-verb fl-istess djalett, imma ma nafx li verb bħal ma hu *áhil* jew *Uhil* (l-avuk: Micallef qal li hu l-għerq *aħl)* ibiddel il-għerq tiegħu f' *w-ħ-l* u jsir *weħel, waħal*. Bħalma għidna l-*h* ta' *áhel, áhil, áhal* li jâtu l-isem *aħĕl*, mhix l-*ħ* ta' *weħel* u *waħal* fil-malti, mita nafu li l-istess għerq *w-ħ-l* jinsab fil-Għarbi. (Cfr: *waħil*=to sink into mire—to become muddy. Hava. *Weħel*=cascar nel fango, onde attaccarsi. VASSALLI) u għalhekk il-kelma *weħel* mhix ġejja mill-għerq *a-h-l*.

4) Is-sur G. V. biex isaħħaħ il-fehma tiegħu fuq in-nisel ta' *Ħal* minn *mħal* ġieb li *mħal, ħal* u *aħal* għandhom b'għerq tagħhom *ħ-w-l*. Minn dak li wrejt dana qajla nsibuh, l-iktar fil-kelmiet *ahel, mħall*.

Donnu sewwa qal li n-nom imnissel ta' *ħâl* imissu *ħawl*. (Cfr: Gram: dell'Arabo Volgare, paġ: 231-2. SAPETO) għalkemm għandna il-kelma *Ħâl* ta' b'*ħâli*, b'*ħâlek*, kif jidher, imnissla mill-verb *ħâl, ħawel* (Ara dak li għidt qabel taħt (1).) Imma tarġa l-kelma *ħâl* ma għandhiex it-tifsir ta' *lok li fih igħammru n-nies*, imma iva ta' *stât, kondizzjon;* mhux dak l-*istat* li ried jifhem bih G.V. u nbagħad l-avukat Micallef bit-tifsir ta' *colonia, plantation*; għax kif il-lum raġa' kitibli ir-Rev. Dessoulavy "Perhaps one ought to note Ar: *Ħâl* (state, condition) and compare it with Anglo-French "*estate, state*. But Ar: *Ħâl* is (I think) never used in the sense of a (territorial) estate."

Ma naħsebx li għax *áħad* jagħmel fil-malti (kif ukoll fit-tripolin) *Ħadd*, hekk ukoll il-kelma *ahel* għandha tagħmel *Ħall* u mhux *ħâl (hâl)*. Tagħmel *Ħall* mita mqassra minn *Mħall*.

5) Ma jidhirlix li wara dan kollu li għidt għandi nifli dak kollu li kiteb ir-Rev: Dessoulavy li bi ħlewwa liema bħalha għoġbu jwieġeb għax-xewqa tiegħi li jibgħatli l-fehmiet tiegħu mita kitibli li ma jaqbelx mal-fehma ta' T. Z. fuq in-nisel ta' *Ħal* minn *Ahel*. Ir-Rev: Dessoulavy, għalkemm il-malti mhux ilsienu, deher li jaf jifli u jikseb in-nisel tal-kliem malti (kif tani xhieda f'bosta mill-kliem malti li jiena qatt ma bsart bin-nisel tiegħu). Għalkemm ma laqatx f'kollox it-tifsir ta' T.Z. (l-iktar meta ħaseb li T.Z. nissel il-kelma *Ragħaj* minn *raħħâl, raħli)* nistgħu ngħidu

li għalaq l-ittra tiegħu minn l-aħjar u tâna xaqq ta' dawl qawwi fuq in-nisel ta' *Ħal* minn *Ħall*(a), *Mħall*(a) jew (kif sata' jkun) mill-għerq *a-h-l (mahûl=mahâl?)* Ħaġa oħra li kif naħseb ir-Rev. Dessoulavy ma satâx jifli sewwa hija dik li fil-malti għandna kliem qadim, il-lum minsi, imma iktarx jinsab f'xi qwiel *(idiotismi)* u l-iktar fl-ismijiet ta' postijiet tal-Gżira *(toponimici)* u għalhekk ma jseħħx dak li stqarr hu li l-kelma *ahl* tal-għarbi ma setgħetx issir *ħâl*, għax ma hemmx sura *oħra* minnha jew sura ta' nisel wieħed fil-lsien malti.

Kif kont fissirt ruħi mar-Rev: Dessoulavy, narġa' ntenni l-fehma tiegħi. In-nisel tal-kelma *Ħal* għad trid tfittxija ta' reqqa kbira u fuqha hemm fiex wieħed imieri wieħed lil ieħor.

Minn dan kollu li s'issa ntqal, il-kelma *Ħal* setgħet, kif naħseb jien, ġiet imnissla minn dawn it-tlieta: jew minn *raħal*, jew minn *ahel* (bil-ħoss ta' *aħel)* jew minn *ħall*, bis-sura mqassra ta' *ħall* min-nom *mħall*. Minn liema sewwa minnhom għad irridu naraw.

A. Cremona.

GħOXRIN SENA WARA....

Il-konti—raġel għoli, wiċċu twil u misbuk, xagħru sfiq u abjad qotna—qatt ma fetaħ qalbu ma' ħadd. Kien għadda dawn l-aħħar għoxrin sena medhi biss b' daru, jaħdem—fil-ġonna u l-egħlieqi tiegħu—mhux biex jaqla' x'jiekol, għax għana kellu iżjed milli kellu r-raħal kollu, iżda jaħdem, ngħidu aħna, biex iderri, biex iqatta' ż-żmien, biex jinsa xi ftit l-imgħoddi. U n-nies kienet taħseb li kien bniedem hieni: x'jonqsu ? kienet tgħid. Iżda, fil-għaxija, xħin jasal il-ħin li jserraħ 'il ġismu mkisser apposta bix-xogħol, u kien jara jserraħx xi ftit lil ħsiebu, mara sabiħa, fit-tul imdaqqsa, b'wiċċ qawwi, ħaddejn ħomor, għajnejn żoroq, xofftejn qrollija, kienet tidher quddiemu u ttajjarlu nagħsu: kien jisthajjilha dieħla f'kamartu u kemm-il darba, b'ġirja, kien iqum mis-sodda biex jilqa' 'l martu, iżda martu tkun għabet, għax martu kienet ilha mejta; kienet mietet il-bogħod minnu, hija u tati d-dawl lil bintha, mietet bla ma laħqet talbitu maħfra, bla ma laħaq uriha li hu kien irid jaħfrilha.

nħexet u kibret u 1-konti qatt m a r i e d i .
Jn sar minnha u kien igħix g ħ a l i h
barha, ghad Hli. bla m . ried, m a l a * « «„
ma £T\e ħalliba Itima minnu wkoll. *>rj,f

Dik inhar kellu joħroġ: ta b.l-fors, u kien g ħ a d (,
•arfiddsa minn toroq ħ b.l-kemm mak.enx ms,ho m, d J %
grJTma igħaddi minnhom. J.lw. m.nn tnqgħat-tri \S
<l iarfa' għanejh b.ex jara fejn vvasal u d VH
S t f S - > r : xb^ba fi›tul
Jwiċċ qawwi, ħadde,n ħomor, għajnejn zoroq, xoffteju q o 5
ilda **did**-darba ma għabetx m.nn qi.ddiemu mita vvasaly f'
iżda baqgħet hen.m, b'dawk ħaddejha ħomor b'dawk għaj
sħah u qabbieża, u hu baqa jaraha għad h issa qa lbj-ff'
qalb **id-dlam:** sabiħa, wiċċha qawwi, għajnejha jleqqu, sak P J r'
fawra demm qawwija ma telgħetx għal rasu u sabbtitu għaxi a"

* * *

Mixħut wiċċu 1-fuq, fuq soddtu, il-konti beda ġ e j «y
I-aħjar, iżda kull darba lijaħseb filli ra, kull darba Hjjj,
quddiemu dawk iż-żewġ xbihat, fawra ta'demm titla' għal-rasu
u għal xi ftit minuti kien jarġa' jintilef: iżda bil-mod il-mod
kien qiesu draħom dawk iż-żewġ xbihat: għamla waħda, wiċċ
ħed, u donnu ma kienx jista' joqgħod minngħajrhom. Għad
illi t-tabib ma kienx iridu jaħseb, u jiftakar, ma sata' jagħmel
xejn la darba 1-mera ta' ħsiebu mhux talli maridetx tittappaii
iżda iżjed bdiet turihomlu ċari.

Għadda ż-żmien iżda minn dik 1-ewwei laqgħa ma sata
iżomn. iżjed. Jekk tant kien iħobbha u baqa' jħobbha-ll
martu-kif sata' jobgħod lix-xbieha tagħha, lil 1-istess bintha?

* * *

Bil-kemm kien għadda xahar—xahar twil u ta' 1-ikbai
diqa-ix-xwejjaħ konti, imxejjaħ iżjed bil-marda, kien •»
•>k>eġ j,stenna bla sabar. F'daqqa jidħol jiġri u....min j*
nsser Xwejjat, u' f,,,, is-sittin sena mgħannaq ma' xbejba ħ
u ta żnmnha. ħt-tnejn imbikkija, it-tnejn qalbhom maqsu*
eħax nl r rħana ^ kie"°t ^betmissier iehor, iżda belh*
qħ hetxtifhein bizżejjed; ix-xvvejjaħ mitluf nfimnflj

S

0

JQ-DWELL F'MÀLTA
FI ŻMIEN L-INGLIŻlj

Mal-miġja tal-Franċiżi f'Maka, fl-i798, u t-telqa ta' 1 OrHni fierosolmitan minn hawn, dawk d-Liġijiet ta' fuq id-dwel™J **Senu saru** għa1-Kavahen waqgħu u spċċaw. Itda, ghad **il i** 1Ordni ma baqax isaltan hawn Maita, dik il-Liġi ta' fuq id dwcll li kien għamel fl.1784 il-Gran Mastru Dirwan għal dawk ,ima kinux imdaħħla fl-Ordni ta San Gwann, baqgħet tiswa u tgħodd: u baqgħet tiswa u tgħodd mhux għal dak iż-żmien lidamu hawn il-Franċiżi biss, lmma wkoll sa bosta snin wara li ġibna 1-Ingliżi f Malta. Inbagħad, mita dil-Liġi ta'Dirwan issewwiet b:Liġi oħra li saret fl-1854, id-dwell baqa' mħolli wkoll li ma jistàx isir hawn Malta; ii-għaliex, għalkemm il-kelma *dwell* nia ssemmietx aktar fil-Liġijiet tagħna li saru minn I-1854 'ilhawn, wieħed jintebah malajr li 1-kelma dwell, taqa' taħt fejn il-Liġi tgħid li ħadd majista'joqtol jew jidrob lil għajru.

Il-Liġi li semmejna, tal-Gran Mastru Dirwan, kienet thed-ded, li mita jsiru dweliijiet u dawn ma jispiċċawx b'mewt, sew dawk li jkunu stiednu għad-dwell, kemm dawk lijilqgħu 1-istedina, kifukoll dawk lijkunu għenu, jew xewxu għad-dwell, jiġu mwaħħla lkoll il-piena ta' għaxar snin qdif fuq ix-xwiem: u dil-piena tista' tikber għal aktar żmien, kemm-il darba jkunu kbar il-ġerħat li jsiru fid-dwell. Iżda, jekk id-dwell jispiċċa bil-mewt, sew dawk li jiddwellaw, kemm ukoll dawk li taw 11 għajnuna, jewxewxu inkella kienu sħab ma' min iddwella, ikol-lhom ilkoll il-piena tai-mewt. (1) t ...

Ma' dil-Liġi ta' Dirwan, kien hawn ukoll \U*V* M,h-tari ,iġiebu igħhotn ^ ' f i ^ ^ ^ ^ mel xi ħaġa, igħaddi Oorti Marzjal.. Fost il-Ligijiec 1-Ingliżi kien lfemm vvaħda ħ tgħid li ma għandhomx dwellijiet mill-militar. wieħed

Bdana kollu, bil-Liġijiet kollha li * u 0 Kħerbin sena wara li ġibna 1-Ingħz. f^ D nn lo st xejn kien jieħu ħsieb ta' davvk ll ¦lddweliaw, s ^ kemtn iddvvellaw sal-.Sqi, darbtejn !biss meħlusa. ġevv arrestati: u fid-darbtejn insabet xi skuza

v\j u XXU.

(1) Ara 1-Kodiċi ta' Rohan. Lib. V, Kap. B - P81' '"